

Die berispende stem: vroeë Griekse jambiese poësie vertaal en toegelig.

W. J. Henderson. Johannesburg: Die Universiteit van Johannesburg, 2011. xi + 188 pp. ISBN 978-0-86970-709-8. DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v49i2.21>

Die vroeë Griekse digkuns het lesers deur die eeue gefassineer met die vars beeldspraak, die kreatiewe woordvorming en die fyn insig in menswees wat ons daarin aantref—en dit alles te midde van ’n relatief eenvoudige sosiale konteks. Vir die moderne leser is hierdie digkuns egter erg problematies omdat baie min van hierdie gedigte in die geheel of ongeskonde oorgelewer is. In die meeste gevalle is slegs aanhalingsfragmente behoue, dit wil sê frases of reëls wat deur ander antieke skrywers aangehaal word. In enkele gevalle is papiri ontdek waarop kopieë van gedigte voorkom, maar die meeste hiervan in ’n redelik gehawende toestand—papiri is gewoonlik slegs toevallig behoue omdat dit in afvalshope begrawe is of hergebruik is, byvoorbeeld om mummies mee toe te draai—met die gevolg dat die teks self gewoonlik heel fragmentaries is vanweë gate en skeure in die papirus. Die onvolledige of fragmentariese karakter van die teks, die dikwels ontbrekende konteks en die ongewone woordgebruik maak dit haas onmoontlik om hierdie gedigte sonder die begeleiding van ’n goed-onderlegde kenner te verstaan en te waardeer.

Só ’n kenner is Henderson, emeritusprofessor in Griekse en Latynse Studies aan die Universiteit van Johannesburg. Henderson is verskeie dekades lank een van die vooraanstaande navorsers oor die vroeë Griekse digkuns. In 1986 en 1988 het hy reeds saam met twee ander kollegas ’n besondere bydrae tot die interpretasie van hierdie digkuns in Afrikaans gepubliseer (J. H. Barkhuizen, W. J. Henderson en C. A. van Rooy, *Kalliope*, 2 bande, Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika). *Kalliope* is geskryf vir lesers met gevorderde

kennis van Grieks. Met die onderhawige publikasie sluit Henderson nou ’n trilogie oor die vroeë Griekse digkuns in Afrikaans af vir lesers sonder enige kennis van Grieks (die eerste twee bande is *Op Griekse lier: Vroeë Griekse liriese poësie*, Pretoria: Protea Boekhuis, 2004; *Vir Griekse fluite: Vroeë Griekse elegiese poësie*, Pretoria: Protea Boekhuis, 2009). Met hierdie drie bande maak hy dus die vroeë Griekse digkuns vir ’n baie groter leserspubliek toeganklik as die handjievol Afrikaanse lesers met genoegsame Grieks-kennis.

Die boek begin met ’n inleiding in die jambiese digkuns waarin agtereenvolgens die oorsprong en ontwikkeling daarvan, die vorm wat dit aangeneem het, die wyse waarop dit voorgedra is, die sosiale konteks waarin dit fungeer het en die tematiek van hierdie digkuns bespreek word. In die Griekse digkuns is bepaalde versvorme altyd vir bepaalde temas en funksies gebruik. Jambiese gedigte as hoofsaaklik skelgedigte was verder geleentheidsverse; daarom is hierdie agtergrondstipering van wesenlike belang vir die verstaan van die gedigte, des te meer vanweë die fragmentariese aard van die meeste daarvan: die moontlike betekenis van so ’n gedigfragment kan slegs aangedui word in die lig van dit wat normaalweg te verwagte sou wees. Henderson se inleiding, hoewel noodsaaklikerwys bondig en beperk, bied die leser ’n stewige agtergrondkennis vir die jambiese gedigte.

Ná die inleiding word die belangrikste vroeë jambiese digters, vanaf die Argaiëse tot die Hellenistiese tyd, bespreek: Archilochos van Paros (7de eeu voor gemene era), Semonides van Amorgos (7de eeu v.g.e.), Solon van Atene (7de/6de eeu v.g.e.), Hipponax van Efese (6de eeu v.g.e.), Skuthinos van Teos (5de of 4de eeu v.g.e.) en Kallimachos van Alexandrië (4de/3de eeu v.g.e.). Die meeste ruimte word om verstaanbare redes aan Archilochos afgestaan (54 bladsye, dit wil sê meer as ’n kwart van die boek as geheel): hy was een van die eerste jambiese digters en het dus die wesens-

kenmerke van die versvorm help vaslê en 'n relatief groot aantal van sy gedigte is nog (fragmentaries) behoue.

By elke digter vind ons eers 'n inleiding oor die digter se lewe en werk, gevolg deur 'n bespreking van die gedigfragmente gegroeper onder tematiese hofies. Henderson verskaf telkens 'n eie vertaling van die fragment, bespreek sover moontlik die aanleidende oorsaak, sosiale geleentheid en konteks daarvan en verduidelik die beeldspraak en ekstratekstuele verwysings wat daarin voorkom. Die vertalings is doelbewus so direk moontlik en hou so na as moontlik aan die woordorde en volgorde van die reëls van die oorspronklike Griekse tekste (kyk bl. x–xi). Dit het die voordeel dat Henderson se bespreking maklik met die oorspronklike, maar ook met ander geleerdes se bespreking in verband gebring kan word. Die resultaat is soms ietwat lomp in Afrikaans, soos Archilochos, Fr. 126: “een groot ding weet ek: / om hóm wat my skaad, met vreeslike skade terug te kry” (39). Die vertaling kan egter ook heel effektief wees, soos Archilochos, Fr. 234: “want jy't geen gal in jou lewer nie” (40) en Fr. 177: “O Zeus, vader Zeus, aan u behoort die mag / oor die hemel en u kyk op die mensdom / se dade neer, skelm én wettig; u dra sorg / vir diere se geweld én geregtigheid” (45); of Skuthinos, Fr. 1: “[die lier wat] die seun van Zeus / stem, die skone Apollo, wat die begin en einde van alles / saamvat, en die son se strale as plektrum het” (134). Die bespreking van elke fragment is deeglik en besonne, met telkens oordeelkundig gekose verwysings na die moderne literatuur oor die betrokke fragment.

Die boek bevat 'n nuttige glossarium wat hulp verskaf met die uitspraak van eiename en 'n verduideliking gee van tegniese terme wat gebruik word en sluit af met 'n uitgebreide bibliografie.

Met hierdie band, soos met die twee voorafgaandes, maak Henderson 'n uitstaande

bydrae tot die klein maar waardevolle skat van publikasies oor die Griekse letterkunde in Afrikaans. Dit is nie slegs vir die liefhebber van letterkunde in die algemeen nie, maar ook vir studente en kenners van Grieks en die Antieke 'n ware kleinood, en word van harte aanbeveel.

Gratis eksemplare van die boek is by die skrywer (hendersonwj@iburst.co.za) beskikbaar.

Johan Thom
jct@sun.ac.za
Universiteit van Stellenbosch
Stellenbosch